

HE KUPU WHAKAMARAMA.

Nama 9.

NELSON.

NOEMA, 1898.

EDITOR - REV. F. A. BENNETT.

TE WAIPIRO.

Ko te roanga tenei o nga korero.

I mua atu o te whakatuharatanga i te wahi tuarua o te korero mo te waipiro, me tuhi iho nga mea i kitea e tetahi tangata hei whakamarama i te mahi a te waipiro e patu nei i te tangata.

I eke taua tangata ki runga i tetahi maunga teitei titiro ai ki tetahi whenua koraha. Roa rawa ia ki reira ka kitea atu e ia etahi manu e rere ana. Takitaro rawa, ka tau ratou. Mahi atu i a ratou mahi, kotahi ano te rewanga, me te rite ano o to ratou ahunga ki te kainga. Kaore hoki ratou i roa e rere ana, ka mahue mai tetahi o ratou ki muri. Na wai nga hoa i tatata mai, ka aua tonu atu ki mua—me te whakaro ake ano a te tangata ra ki tona porori ki te wahi i ona hoa. Kaore i roa tona mahue-tanga mai ki muri, ka kitea atu ka maanu noa i te takiwa—me te titiro whakamatatau ake ano te tangata ra. Kaore i roa ia e maanu ana, ka kitea atu e porotiti ana, me te kapakapa ano o nga parirau. He poto noa te kapakapanga, ko te takanga iho o te manu—*mate rawa*?

Ehoa ma! kua mau mai ranei i a koutou te hopu te take mai o te mate o te manu nei? Kei te mea pea etahi, he mate ohorete nei? Ko te nuinga ia kei te mea "Kaore! he aitia hou rawa tena."

I te kuare o taua tangata ki te mate o taua manu haere tonu atu ia ki te titiro. I tawhiti ano ia e haere atu ana, kua mohio atu ia ki te take o taua aitia.

Te mahi i tau ai nga manu, he hopuhopu kiore hei kai. Mau ake a ona hoa, he rapeti, he kiore. Mau ake tana he kiore tipua, ara he witera (weasel). He kiore tino kino tenei.

Kei te rere te manu ra, kei te mea pea e hoki ana ia ki te mau i tona kai ki tona kainga, a kaore i te mohio iho, tenei kei te haere tahi raua ko te mate. I a ratou e hopuhopu kiore ana, kaore pea ia i ata whiriwhiri. Ko te kai tonu ki a ia. Ta te kuare pai hoki! Kei te rere te manu, kei te ngongonga ake nga toto e te witera—ko te patu tenei a te witera i te kai. Te paunga

ano o nga toto, ko te takanga iho o te manu *mate rawa*!

Kaore i tino rereke atu te ahuu o te mahi a te waipiro e inumia atu nei e te tangata. Mau ana i te tangata, timata ana te ngongonga i te paahi. Inumia atu ana, timata ana ki te kaha o te tungata ngongonga ai, na te mea ano ka pau nga rawa, me te kaha o te tinana, ko te matenga.

He nui nga tangata tino rangatira kua takataka iho i o ratou turanga nunui, na te waipiro i patu. He maha kei nga "Refuga" (whare mo nga koroua rawakore) e nobo ana, haunga te nuinga o nga tangata kei nga whareporangi, me etahi atu wahi, e nobo ana.

Kua oti ake te whakaatu i roto i te wahi tuatahi nga korero a nga mea kua tino rapu i te ahuu o te alcohol. Kua kitea iho, he tino paihana. Kati apiti atu ki te alcohol, ko te narcotic. He tino paihana hoki tenei. He nui nga tu paihana e mahia mai ana i te narcotic, ara he ether, he hydrocyanic acid, he chloroform, he opium, ana atu etahi. Na te alcohol ka kori, ka kamakama te tangata. Na te narcotic, ka hiamoe, ka haurangi ka anini, na te alcohol ia i kino ai te mate o te mahunga. Ko te puku tetahi mate. Kaore te tinana e whiwhi toto. Ka whakahemo-kaitia te tangata. Ka whakabiahatia kia hoki atu ano ki te waipiro. Na te alcohol tenei mahi. Ana atu te nuinga o nga mate e ahu mai ana i runga i te kai waipiro. Ko te tino mate e kitea ana e nga kanohi, kua pa ki te Maori, he whakaaro pohehe. Te hokinga haurangitanga mai ki te kainga, kei te patu i nga wahine, me nga tamariiki, a i etahi wa ka tauri atu ki nga hoa taane moto ai, a ka waiho tenei hei take mauahara-tanga. Whakareea ake te waipiro, te pai-hana, kaore rawa nga whakaaro o penei te kotiti ke. Heoi kati nga whakamarama hei whakatupato i nga mea kua pa ki te waipiro, tae atu ki te hunga kaore ano kia pa. Kua tino horopa rawa tenei mate ki te iwi. Te kati mai pea i nga pakeha, kaore kua horapa hoki ki nga tamariiki pakupaku. He mea pouri rawa tenei. Kaore ano o ratou tinana, me o ratou whakaaro kia pakari noa. Ko ratou nga mea e whaka-